

**1983 YILI ÜRÜNÜ TIFTİK MALİYETİ
ÜZERİNDE BİR ÇALIŞMA
(A Study on the cost of mohair in 1983 product)**

Mehmet ÖRKİZ (*)

GİRİŞ

Tiftik talebi genellikle modağa bağılıdır. Modada görülen değışiklikler tiftik fiatlarında da dalgalanmalara sebep olmaktadır. Ayrıca yıllara göre, fiatlardaki oynamalar, tiftik tüketici ülkelerin ekonomik durumları ile de yakından ilgilidir. Bununla beraber, kalite tiftik fiatlarını doğrudan etkilemektedir. Kalite ile fiatlar arasında sıkı bir ilişki vardır. Ülkemizde genel olarak, fiatlar maliyetin altına düştükçe kalite bozulmakta ve fert başına verim azalmaktadır. Ankara keçisinin en önemli geliri tiftik olduğu için, bazı yetiştiricilerimiz, genellikle tiftik fiatlarının düşük olduğu yıllar, sürüde süt ve et verimini artırmak için, Ankara keçisi sürülerine kıl keçisi tekesi katmaktadırlar. Böylece, sürülerde fert başına verim düşmekte, kempli elyaf ve renkli kıl miktarları artmakta dolayısıyla kalite bozulmaktadır. Ayrıca tiftik fiatları ile yetiştiricilerin üstün vasıflı teke talepleri arasında da bir ilgi saptanmıştır. Kaliteli tiftiğe yüksek ücret ödendiği yıllarda teke talebinin fazla olduğu gözlenmiştir.

Diğer taraftan, çobanlar konuda eğitilmemiş olduklarından, yönetim hatalarından yılda ortalama % 20 civarında oğlak kaybı görülmektedir. Bu durum yılda 250 000 baş civarında oğlağın 3 ay içinde yaşamını yitirmesi demektir. Hayvanların kırkımı genellikle çobanlar tarafından yapılmaktadır. Kırkım hatalarından fert başına yaklaşık 60 -80 gram tiftik kaybı olmaktadır. Bu da ülke düzeyinde her yıl ortalama 200 ton tiftiğın heba olmasıdır. Ayrıca, Ankara keçisi yetiştiricilerinin mali güçten yoksun oluşu ve örgütlenememiş olmaları da tiftik, et, süt ve yavru verimini etkilemekte, bu ürünlerin maliyetlerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

(*) Dr. Uzm. Vet., Hekim, Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsü

Bu çalışmanın amacı, 1983 yılı ürünü tiftiğin maliyetini hesaplamak ve yetiştiricilerimizin sorunlarına ışık tutmaktır.

MATERYAL VE METOT

Türkiye'de Ankara keçisi yetiştirmelerinin hemen hiçbiri rasyonel bir işletme niteliğinde değildir. Genel olarak 30 -50 başlık yetiştirmeler çoğunluktadır. Bunlarda ekseriya koyun ve kıl keçilerle beraber bulundurulmaktadır. Yapılan masraflar müşterektir. Böyle olunca, tiftik maliyetinin hesaplanmasında bu yönde güçlükle karşılaşılmaktadır. Onun için, maliyet hesaplamalarında girdi ve çıktı değerleri için bazı varsayımları kabul etmek zorunluluğu vardır.

1983 yılı tiftik ürünü maliyet hesapları 400 başlık bir sürü ele alınarak yapılmıştır. Sürüde ortalama gebelik oranı % 85, doğum oranı ise % 79 olarak kabul edilmiştir. Gene ortalama olarak süt kesimine kadar oğlak ölümleri % 16, süt kesiminden bir yaşa kadar oğlak ölümleri % 5, teke ve erkek çebiçlerde yıl içinde ölüm ve mecburi kesim oranı % 3, keçi ve dişi çebiçlerde ise % 5 olarak kabul edilmiştir.

Sürünün yıllık artış hızı (0) olarak alınmıştır.

Yıllık ortalama tiftik verimi ise: Ana keçilerde 2.2 kg., teke ve seyislerde 2.7 kg., erkek çebiçlerde 2.2 kg., dişi çebiçlerde 2.0 kg. ve oğlaklarda 1 kg. olmak üzere, sürü kompozisyonu dikkate alınarak, sürüde fert başına ortalama yıllık tiftik verimi 1.8 kg. olarak hesaplanmıştır.

Sürüde genç hayvanların gelişimlerinden ileri gelen değer artışı ile mecburi kesimlerden elde edilen et değerinin sermaye faizini karşılayacağı varsayılmıştır.

Tiftik esas ürün kabul edilerek, sürüde gelir ve giderler arasındaki farkın elde edilecek tiftiğin maliyeti olacağı kabul edilmiştir. Böylece elde edilecek değer, üretilen tiftik miktarına bölünmesi suretiyle 1 kg. tiftiğin maliyeti hesaplanmıştır.

Alım ve satımlarda 1982 yılı piyasa rayiç bedellerinin uygulanmasına özen gösterilmiştir.

ELDE EDİLEN SONUÇLAR

Yıllık artış hızı sıfır olan 400 başlık sürünün kompozisyonu ve yıl içinde meydana gelebilecek değişimler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO: 1- 400 Başlık Ankara Keçisi Sürü Kompozisyonu ve Yıl İçi Değişimleri

	Ana Keçi	Teke + Seis	E. Çebiç	D. Çebiç	E. Oğlak	D. Oğlak	Toplam
Yılbaşı Mevcudu	200	50	70	80	-	-	400
Doğum	-	-	-	-	80	80	160
Toplam	200	50	70	80	80	80	560
Damızlık atış	15	5	10	-	-	-	30
Reforme Satış	25	25	16	14	-	-	80
Mecburi Kesim	6	1	1	2	-	-	10
Ölümler	4	1	1	2	14	18	40
Toplam	50	32	28	18	14	18	160
Kalan	150	18	42	62	66	62	400
Çağ Değişimi (Giren-Çıkan)	62	42	66	62	-	-	-
Yıl Sonu Mevcudu	212	60	66	62	-	-	400

Kırkım zamanı ve sürünün ağılda bulunduğu dönemler dikkate alınarak, sürünün büyüme hızı da sıfır olduğundan, yemleme ve tiftik üretiminde hayvan sayısı 400 olarak alınmıştır. Üretim birimleri ve masraf unsurları teker teker tespit edilmiş, bunlar 1982 rayiç bedelleri ile çarpılarak bulunan gelir ve giderler aşağıda gösterilmiştir.

A) GELİRLER

I- Damızlık Hayvan Satışları:

a) Ana keçi	15 baş x 5000 TL.	75.000 TL.
b) Teke	5 baş x 7000 TL.	35.000 TL.
c) E. Çebiç.	10 baş x 2500 TL.	25.000 TL.
T o p l a m		135.000 TL.

II- Reforme Hayvan Satışları:

a) Ana keçi	25 baş x 4000 TL.	100.000 TL.
b) Seyis	25 baş x 5000 TL.	125.000 TL.
c) E. Çebiç	16 baş x 1500 TL.	24.000 TL.
d) D. Çebiç	14 baş x 1000 TL.	14.000 TL.
T o p l a m		263.000 TL.

III- Diğer Gelirler:

a) Süt	150 baş x 16 kg. x 70 TL.	168.000 TL.
b) Keçi derisi	18 Ad. x 600 TL.	10.800 TL.
c) Oğlak derisi	32 Ad. x 200 TL.	6.400 TL.
d) Gübre	400 baş x 30 kg. x 3 TL.	36.000 TL.
e) Doğan oğlak	128 x 400 TL.	51.200 TL.
T o p l a m		272.400 TL.
Gelirler Genel Toplamı		670.400 TL.

B) GİDERLER

1 -Yem Giderleri:

a) Kuru ot	400 baş x 0. 5 kg. x 80 gün x 12 TL.	192.000 TL.
b) Arpa	400 baş x 0. 3 kg. x 60 gün x 18 TL.	129.600 TL.
c) Saman	400 baş x 0. 2 kg x 60 gün x 6 TL.	28.000 TL.

d) Tuz	5.000 TL.
e) Mera kirası	150.000 TL.
T o p l a m	505.400 TL.

II- İşçilik Giderleri:

a) Çoban 1 ad. x 12 ay x 16.200 TL.	184.400 TL.
b) Dölcü 1 ad. x 2 ay x 14.000 TL.	28.000 TL.
c) Sağımıcı 3 ad. X 60 gün x 150 TL.	90.000 TL.
d) Kırkıcı 400 baş x 60 TL.	24.000 TL.
T o p l a m	326.400 TL.

III- İşçi Yemeği:

a) Çoban 1 ad. x 365 gün x 150 TL.	54.750 TL.
b) Dölcü 1 ad. x 60 gün x 150 TL.	9.000 TL.
c) Kırkıcı 1 ad. X 10gün x 150TL.	3.000 TL.
d) Köpek 2 baş x 365 gün x 10TL.	7.300 TL.
T o p l a m	74.050 TL.

IV- İşçi Giyeceği:

a) Çoban giysisi	10.000 TL.
b) Kepenek 1 adet	15.000 TL.
T o p l a m	25.000 TL.

V- Ölen ve Mecburi Kesilen Hayvanlar Değer Kaybı:

a) Ana keçi 10 baş x 3.000 TL.	30.000 TL.
b) Teke 2 baş x 4.000 TL.	8.000 TL.
c) Çebiç 6 baş x 1.000 TL.	6.000 TL.
T o p l a m	44.000 TL.

VI- Diğer Giderler:

a) İlaç, aşı ve sağlık hizmetleri	30.000 TL.
b) Ağıl onarımı	20.000 TL.

c) Aydınlatma ve ısıtma	10.000 TL.
d) Pazarlama ve nakliye	40.000 TL.
e) idari masraflar	30.000 TL.
f) Gelir vergisi	12.000 TL.
g) Sair masraflar	10.000 TL.
T o p l a m	152.000 TL.
Giderler Genel Toplamı	1.126.850 TL.

Yıllık artış hızı sıfır olan 400 başlık bir sürünün kaçınılmaz masraf unsurlarının, 1982 rayiç bedellerine göre, parasal değerleri toplamı 1.126.850 lira olarak hesaplanmıştır. Canlı hayvan sermaye faizi gider olarak alınmamıştır. Ancak genç hayvanların yıl içinde değer kazanması ile elde edilecek gelir ve mecburi kesime tabi tutulan 10 baş hayvanın et gelirinin sermaye faizini karşılayabileceği ön görülmüştür.

Sürü kompozisyonuna göre, fert başına ortalama 1.8 kilogramdan yaklaşık 720 kg. tiftik üretilebilecektir.

Fark maliyet hesabına göre, 720 kg. tiftiğin maliyeti:

$$1.126.850\text{TL.} - 670.400\text{TL.} = 456.450 \text{ lıradır.}$$

$$1 \text{ kg. tiftiğin maliyeti ise: } 456.450 / 720 = 634 \text{ TL. dir.}$$

Görüldüğü gibi, 1983 yılı kırkımı 1 kilogram tiftiğin çıplak maliyeti yaklaşık 634 liradır.

Tiftik üretimini artırmak ve bilhassa tiftiğin kalitesini yükselterek maliyeti düşürmek için aşağıdaki hususlar önerilebilir.

1- Ankara keçisi yetiştiriciler bakım, besleme, damızlık teke ve keçilerin seçimi, doğumlarda yapılacak işler, reformeye ayrılacakların seçimi, kırkım, gömleklerin sarılması, çuvallanması ve depolanması konularında eğitilmelidir.

2- Ankara keçisi sürülerinde kıl keçisi tekelerinin bulundurulmaması veya gastre edilmeleri sağlanmalıdır.

3- Yetiştirmelerin üstün vasıflı damızlık teke ihtiyaçları çok fazladır. Devlet kuruluşlarından yetiştirmelere intikal ettirilen damızlık miktarı yetersizdir. Bu yönde hizmet götüren kurumlarda kapasite artırılmalı, ayrıca özel damızlık teke nüveliklerinin kurulması teşvik edilmelidir.

4- Yapağı ve Tiftik A.Ş. ile Tiftik Kooperatifleri adına alım yapan eksperler bu konuda eğitilmelidir. Yetiştiricilerin mağdur edilmemesi için destekleme fiyatları tam olarak uygulanmalıdır.

5- Kaliteli tiftik üretimini artırmak için bazı özendirici tedbirler getirilmelidir.

6- Kaliteli tiftik üreten yetiştiricilere düşük faizli kontrollu kredi verilmelidir.

7- Tiftik destekleme alım fiyatları Nisan ayı içinde açıklanmış olmalıdır.

ÖZET

Tiftik maliyetini hesaplamak için, halk elinde yetiştirilen ve yıllık artış hızı sıfır olan bir sürü ele alınmıştır. Bu sürünün tüm gelir ve masraf unsurları 1982 yılı rayiç bedellerine göre hesaplanmıştır. 1983 yılı ürünü 1 kg. tiftiğin maliyeti ortalama 634 lira olarak bulunmuştur.

SUMMARY

A Study on the cost of mohair in 1983 product.

In order to estimate the cost of mohair the calculation were based on a private flock of 400 breeding Angora goats in Central Anatolian. In this flock all puts and öütpüt were estimated according to the 1982 prices. The cost of 1 kg. of mohair is estimated to be 634 TL. for the product of 1983.

LİTERATÜR

1. DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİ. 1981 DİE.
2. ÖRKİZ, M. (1976): Tiftik maliyeti üzerine bir araştırma. Lalahan Zoot. Araşt. Enst. Derg. Cilt: XVI, Sayı: 3 -4.
3. ÖRKİZ, M. (1980): Ankara Keçisi Yetiştirme ve Tiftik Pazarlaması. L. Z. A. Yayın No. 62, Ankara.
4. TARIM İSTATİSTİKLERİ. DİE. 1981 yayınları.
5. TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ: 1979 yılı Tiftik Destekleme Alımları ile İlgili Rapor. İzmir Cad. Yaprak Apt. 24, Ankara.